

CATALANA

REVISTA SETMANAL

Any I

Barcelona 1 Setembre 1918

Núm. 22

PARLAMENT PRESIDENCIAL EN LOS JOCHS FLORALS DEL PIRINÈU

DIGUENT vall de Ribas, diguent Jochs Florals dels Pirinèus, — com han tingut la bona pensada d'anomenarlos els promotors de la festa, — sembla que tot està dit en faysó de moure'l sentiment y la fantasia. Per que jo no sé que hi haja rès majorment sugestiú qu'aquestes encontrades, recloses, com un ull de tendror, en lo més aspre de la serra d'hont baxen les aygues motrius a reverdir la planura y encendre de nit, allà baix, en la gran ciutat enfebrada, la llum que presideix a les vigílies creadores, als ensomnis y a les disbauxes matexes de la civilització.

Y axò que passa en l'ordre natural, tractantse dels nostre Pirinèu, se repeteix també en l'ordre històrich. Per que axí com en aquests cims hi tenen naxement les fonts inestroncables que seràn demà, convertides en rius, les arteries vitals de la nostra terra; axí com hi crexen els arbres que donaràn llenya pel nostre mobiliari ò tions pel nostre fogar, y a ses faldes hi pasturen els remats de qual llet hem de fruir, de qual llana hem de vestirnos y de qual carn hem d'alimentarnos, axí també aquí dalt se troben els orígens, les fonts primeres de la nacionalitat, com que nostra gran mare Catalunya hi va tenir son breçol y son refugi. De semblant manera que les aygues provenen de l'altura y per mil indrets del serral s'escorren ò salten, ara soterrades, ara vistes de tothom, aquí en cascata furienta, y allà en rierol llisquívol, y més enfòra pel vessuny d'una penya dins l'ombra del coval, fins a sortir a flor de terra en corrent franca que ja no's romprà may més; de semblant manera la nostra raça, la nostra cultura, la nostra personalitat, la nostra independència, provenen d'aquests espadats alterosos, que no hauriem de mirar cap volta sense que'ls ulls se'ns entelessin de llàgrimes.

Inici de la vida, inici de l'història, inefable virginitat de les coses primeres, ¡còm són bells aquests començos! La nomenclatura mateixa, aplicada als llocs y accidents geogràfics, se'n tenyeix d'una manera misteriosa y'n constituheix com una revelació. Vinguin els noms de la naturalesa ò vinguin del passat; expressin una emoció descriptiva ò siguin la supervivència d'una llengua ja perduda y d'una més arcaica remota dominació; fixin el recort d'un fet ò la situació d'una llegenda, la toponímia d'aytals encontrades es, nó ja una poesia fòssil (com tot llenguatge s'ha dit qu'era), sinó una poesia latent y en potencia, endormiscada, però viventa y actual: un veritable florilegi que'l poeta major de Catalunya, el poeta de *Carnigó*, no feya, sovint, altra cosa que despertar-lo prodigiosament d'una bufada de geni y dextar-lo plè d'aroma y de sentit. Prenèu un mapa, una guia, un nomenclator de viatge qualsevol. Resseguíu les nominacions aquexes a que'm referia, y veurèu com la seva música, adhuc ab independència de tota significació, s'us afica a l'ànima, ara calmant y suavíssima com una tonada de flaviol, ara marcial y punyenta com un sò de clarins feudals, cridant ajuda des del castell embolcallat de boira. Aquests noms, per sí mateixos, són més que paraules: són evocacions, vives y plascèvoles ò terribles, de paysatges, de tragedies, d'estats d'esperit. Basta dir Ripoll, Ribas, Freser, Fontalba, Fontnegra, per que la seva íntima potencia d'expressió, axí actual com etimològica, ens transporti a la realitat del medi que'ls va produhir ò'ls té adoptats de fa sigles. Són paraules que canten, fluvials y oloroses, ab un ruxim irisat, ab un brollar d'escumes, ab un espolsar de branques frescals sobre margens delitosos, ab un ploure de flors sobre les aygues corrents, ab una visió de vegetacions y arbredes tendrívoles: verns, saules, frexes, pollancres, tot tremolants, tot argentats, esmeragdins y bellugadiços, com el propi llenguatge que'ls designa y'ls recorda, ab una doble retenció de vegades, com que participa de lo visual y de lo acústich. Es l'ànima del lloch feta consubstancial ab l'idioma, per indisoluble y casi diriem inefable correspondència mística. Es el tò de la naturalesa expressat per un tò correlatiu d'aquest llenguatge que, com els estanys de les altures y'ls rius que passen rost avall, retenen y s'emporten l'imatge de les ribes, y'n són com l'espill y la veu d'anyorança.

Inici de la vida, inici de l'història... També, també ha pas-

sat l'història, la gran història, per aquesta gran serralada, digna d'ella. Y per axò, senyors, al trobarnos aquí dalt, y sentir afalagat el nostre front pels oratges de l'altura, y meravellada la vista per les dolçors pastorals ò les sublimitats esgarrifoses del paysatge, no es una banal admiració de turista la que reclama de nosaltres aquest lloch; ni es tan sols una emoció més fonda però simplement estètica, desinteressadament estètica, la que'ns pertoca reservar-li. Aquí, senyors, no hi cab la posició, mondana ò merament espectant, del curiós y del artista. No hi cab més que la del patriota fervent davant l'ara votiva hont fou consagrada l'existència y'l geni y'l verb nacional y tota la gloria futura del seu poble. No n'hi cab d'altra, perquè en moments solemniais com els de la festa qu'ara'ns té reunits, tot lo demés havia d'ésser despreciable superficialitat, per no dir irreverència y profanació.

Nó; no's tracta d'un siti indiferent a les arrels de la nostra ànima, ni d'una creació ò artifici de la moda que'ns fa pujar cada istiu a n'aquestes valls per trobarhi'ls alicients d'una naturalesa delitosa y les benignitats d'un clima de primavera; per sostreurens, durant unes setmanes ò uns dies, a les preocupacions del present ò del esdevenir. Axò serà permès a tothom: al desterrat, al cosmopolita, al extranger, però no pas als catalans que saben com aquesta es per ells terra sagrada, terra de consagració y sacrifici, y que des de que han passat per Ripoll y han contemplat la portada del gran bisbe Oliva, que ve a ésser com el magne frontispici de l'història de Catalunya, respiren ja un ayre insòlit y cobren sobtadament, prodigiosament el sentit de la grandesa.

A rememorar aquesta grandesa, senyors, encara que no sigui més qu'una volta cada any, crech que's dediquen els Jochs Florals dels Pirineus, en bona hora instituhits y qu'avuy celebren la primera de llurs festes. Ells tenen per objecte aclarir la nostra memoria y tornarnos a la consciència del nostre passat; ells se proposen esperonar el sentiment patri en presència dels llocs hont va pendre forma per primera vegada; ells han sigut creats, sens dubte, per que'ls poetes y'ls pensadors que vagin atreguent un any y altre'ns diguin, com jo voldria dir-vos avuy si'm reconeguéssiu autoritat y eficiència per ferho dignament:

— Mirèu; aquí us ha portat la costum; aquí us han cridat la clemència de la temperatura, la bellesa dels voltants, la ad-

metent gentilesa dels habitants. Mes, per sobre d'axò y en demés d'axò, pensèu qu'es d'aquí, d'aquest Pirinèu immortal, d'hont varen pendre volada'ls nostres destins. Saludèulo com el solar payral de Catalunya, ennoblit ab el prestigi dotze voltes secular de l'història y de la llegenda. El terror qu'avuy trepitgèu indiferents, fou amarat y ungit ab la sanch y les llàgrimes dels nostres avantpassats remotíssims. El vent que refresca'ls nostres fronts y que trobèm des-y-ara tonificant y plascèvol, es un vent d'heroisme, un vent d'epopeya. Juga avuy ab les flors blincadices ò ab els rulls de les damiseles enjogaçades, però un dia va extendre'ls penons de guerra de l'host franca y'ls guions comtals que ja may més foren abatuts. A n'aquest muradal s'arraparen, empesos des de migjorn per la gran onada dels serralhins, els últims elements de resistència de la societat cristiana y del imperi visigòtic en els començos del sigle vuytè; contra aquest muradal va estrellarse y desferse en rompent, l'onada de l'invasió; en aquests penyals se va esmolir l'espasa de la Reconquesta; des d'aquí fou brandada poderosament y del còrcol descrit ne restà la Marca Hispànica; sobre'ls cims qu'ara de lluny divisèm s'axecaren torres de guayta y espiells que d'altura en altura's responien ab els focs y alimares dels dies tràgichs. Per ses vessants matexes baxaren les allaus de la lliberació y, en aquelles solituds enasprades, la nostra llengua, víncul suprem de nacionalitat, tingué sos preludis infantívols, molt abans de que'l copista monàstich, inclinat sobre un pergami junt al finestral de l'abadia, pogués donarli permanència d'escriptura; molt abans de que'l trobador pogués portarla al castell ò ferla palaciana. No hi hà pedra que no guardi un recort, una data, una empremta de començament. No hi hà avenç ni coval que no glatexi ab un ressò de gesta, ab un clam de victòria ò de desesperació. Tot sembla encantat d'un encant d'heroisme y de sublimitat llegendària. Escoltàu una estona, y us pareixerà qu'encara retruny, venint d'enllà de la ponentada, un eco del corn de Roland; mirèu atents a la carena y us aparirà que s'anima de ferros enlluhernadors y d'elms que flamejen; esperàu les ombres del crepuscle y veurèu com les roques guspiregen encara, colpides per la ferradura del corcer diabòlic ab que'l comte Arnau atravessa'ls abims, saltant de cinglera a cinglera... —

Tot axò, senyors, que m'ha tocat dirvos, y altre tant y molt més que no us sabria dir, calia qu'ho escoltessiu en boca del

gran President d'honor de la festa que celebrèm, del que ho es també de la poesia catalana: En Guimerà. Ni de sa paraula, com tots desitjavem, ni tan sols de sa presència gloriosa ha volgut la sòrt que fruissim. ¡Y com hi haguera escaygut, en mig de la serra gegantina, aquest altre cim d'immortalitat! El front, que com el d'En Guimerà, ha conegut les fulminacions del geni, evoca'l recort dels Sinains, coronats de centelles y prenyats de tronades, per qu'es de tals altures d'hont ne provenen les revelacions y ls vaticinis profetals. La neu dels anys, immaculada com l'armini ha caygut, lenta, sobre'l front del nostre cantor; però, baix d'aquella neu, com sota la del volcà de Teide, en les illes que li foren breçol, bull rohenta la lava del sentiment y de la fantasia, qu'en el moment més impen-sat, foragita ses flames més allà de la gelera, coronantla de llum y cobrintla de magnífiques y candentes cataractes. Axí, senyors, la matexa imaginació potent y soperba que va interpretar un dia les esgarriances de *L'Any Mil*, — qu'aquestes montanyes conegueren tan indiferents com ara — hauria pogut rependre'l seu cant augural en mig de les tenebres del segon mileni que ve galopant cap a nosaltres, banda allà del mur d'ombra que'ns oculta lo futur, sense que les nostres potencies, orbes y migrades, puguin traslluhir si es Jesús que torna ò si es l'Anticrist el que s'anuncia, ab una immensa, desacostumada, inconeguda pahor d'Apocalipsi... Axò estava reservat al seu estre poètic, grandios y misantròpich. Però, ja que no podèm aplaudirlo en persona y tota vegada que no crech a n'el meu auditori convençut de la doctrina novíssima que condempna la senectut gloriosa al estimbament, — cas de que no preferexi la lapidació, — jo us demano pel nom y per la memoria d'En Guimerà l'expressió del vostre coral afecte, de la vostra gratitut de patriotes y enamorats de lo bell.

Y ara, senyores y senyors, disposèuvos a gaudir dels primers Jochs Florals dels Pirinèus, instituhits, com deya suara, al objecte de mantenir en forma d'anyal commemoració la consciencia d'aquest paratge sagrat, axí entre llurs naturals en quant l'hàbit gasta y esmortuheix les emocions, com entre'ls que hi vénen atrets temporalment des de fòra y's poden sentir massa ocupats de distraccions mondanes. Jo no tinch l'autoritat d'un revister de salons en les materies d'aquexa especialitat; però creguèume si us dich que, a l'hora qu'ara senyalen els primers rellotges europeus, les coses grans, les coses su-

blims, les coses heroyques tornen a ésser de *bon tò*. La poesia que les canta, y les interpreta, y les perpetua també es de *bon tò*. La serietat de la vida també es altra vegada de *bon tò*, y jay! d'aquell, home ò poble, que se n'oblidil! Anèu a sentir seguidament coses d'aquest ordre y, sobre tot, anèu a rebre ab l'honor y acatament que li pertoca una Reyna de la festa, digna del escambell que se li ha preparat y del marvellós reyalme que l'envolta. Ella es tal, segons conta la fama, que no sols aquest trono li escauria per sa gran gentilesa y discreció, mes també qualsevol dels tronos veritables des d'hont les nacions són regides, si aquests fossin avuy una cosa més digna d'enveja que regnar una tarde per obra de poètica elecció ab una flor a les mans, en comptes de ceptre y per tot signe d'imperi. Acatèmla com el símbol de la patria, com la musa inspiratriu del séu resorgiment, com la verge pirenayca en qui's personifiquen els gloriosos començos de la vida, de la raça, de la historia de Catalunya.

MIQUEL S. OLIVER.

BEATA MORT

*Dolç ventitjol qui rondes per la prada,
no't dolgui que la flor de més bellesa
ja no tremoli blanament suspesa:
per complaure Corina fou copçada!*

*Amadora d'humils, Corina amada
la posà al pit per feble agulla presa.
Si la consciencia se't revolta ofesa,
¿hont vols per a una flor més noble estada?*

*Per que la respectares de poncella
y de quan cada fulla prometta
l'inici d'una roja maravella,
no expandexis arrèu ta melangia...*

*Mori la flor; mori, mes per goig d'ella:
abans conegué'l cel que l'agonia!*

P. RIERA Y RIQUÉ.

HEROISME FEMENÍ

L'heroisme, patrimoni llegat desde remota antiguitat als fills de la immortal Gerona, fou demostrat d'una manera admirable en lo renombrat siti de la ciutat, en l'any 1809.

Després que'l brau governador D. Mariano Alvarez de Castro hagué despreciat les proposicions enganyoses del emissari francès, féu publicar a sò de corneta un bando anunciant sa resolució de no rendirse al gabaig que tenia sitiada la plaça, amenaçant ab pena mortal al qui s'atrevis a parlar de capitulació.

El poble, secundant la resolució del governador, combinava plans, repetintse sense defallir el lema honrós d'abans morir que rendirse, preferint mil voltes l'honor a la vida.

L'aproximació del perill no aflaquia llur entusiasme ni enterbolia l'enteniment clar y convençut de la obligació del bon català de guardar la fè dels avis, conservant, a costa de tots els sacrificis, l'legítims drets enllaçats ab sagrades tradicions.

Al esclatar la primera bomba del enemich en la nit del 16 de juny, el ressò que féu son bram terrible, féu vibrar la veu misteriosa de la Patria, sotraguejant en tots els habitants les nobles fibres del valor.

Enardits pels sentiments patriòtics, anaren a la lluyta els geronins, ocupant ab fè y ardor el lloch que'ls pertocava, unintlos un sol fi, el fi de salvar a la terra benvolguda.

Apesar de la gloriosa defensa que sostingueren, no lograren detenir l'avenç del enemich que's parapetà fent una paralela dalt de Tramont.

Numeroses eren les vides dallades per la metralla que, sens parar ni de nit ni de dia queya damunt la ciutat, reduhint als defensors de manera atterradora. El governador se vegé obligat a recórrer al ultim medi, cridant a tots els ciutadans sens distinció de cap mena. Vells, dones y criatures foren empleats, segons sa edat ò situació permetia.

Allavors la valenta y intrèpida Lluïsa Jonamàs, reuní a ses companyes formant la companyia nomenada de Santa Bàrbara, qual missió era curar als ferits y alentir als que morien. ¡Hermosa manera d'expansionar els tendres sentiments que brollen per naturalesa en l'ànima femenina! Aquelles dones admirables, escamparen arrèu lo bàlsam que mitigava'l dolor, axecant lo cor decaygut, animant l'esperit flach y retut, encomanant al que moria la convicció de que son sacrifici seria premiat per Deu y agraït per la Patria.

Les famílies quedaren mermades y destruides, en cada llar se desenvolupaven escenes commovedores. Amor, amistat, tot era immolat en ares de la guerra, que devia mantenir sens màcula la senyera veneranda, a qual ombra benehida creix ufanós el planter de la raça catalana.

En les abraçades de fills, pares ò esposos, se volia aparentar indiferencia, donantse comiat per l'eternitat; mes les llàgrimes no podien contenir-se, la naturalesa no's doblegava; per fondre l'amor a la familia era necessari arreballar el cor.

També'ls vellets, mancats d'energíes y abocats al sepulcre, sentien en son ja glaçat pit el calor del patriotisme, y revivint passada joventut, esperaven el triomf.

* * *

En els arrabals de la ciutat, en una casa humil hi vivia una viuda rodejada d'un fill y dues filles, els quals al sentir el plany anguniós de la Patria no desitjaven altra cosa que córrer a son auxili; mes els detenía la mare velleta, y la valenta dòna, moguda com ells per l'amor a la terra, els digué:

—Dies de proba's presenten per nosaltres. La Patria'ns crida, anèm a defensarla. No temeu per mi, ma existencia es ja a les acaballes y no deù destorbar vostre primordial deber. Ab fè lluytèu contra la plaga forastera; no tremolin vostres mans al engegar els trets dirigits al invasor. L'esperit meu, encara jove y fort, seguirà vostres petjades animantvos en mig de la batalla, reprobant enèrgich els actes menos dignes que denotin covardia. Adéu, Narcís,—exclamà dirigintse a son fill, —sento que sóch mare del hèroe que salva a Gerona; veig brillar l'auriola de gloria que deù coronarte la immortalitat. Vés, fill meu, no't detinguis, complèix com fidel geroní, dóna ta sanch en profit de nostra terra.—

Girantse envers ses filles, les besà dihent:

—Vosaltres també sòu geronines; vostre sexe no es obstacle y'l governador demana vostre concurs. Quan els màrtirs s'acabin, quedarèu vosaltres, les màrtirs, fins a vèncer..anèu.. la companyia Santa Bàrbara vos espera, no tardèu més en satisfer el deute que contraguereu al nàxer en terra catalana...—

Decidides sortiren de sa casa les dues noyes dirigintse tot seguit al lloch que reclamava sa presencia; exercint ab verda-

dera abnegació la caritat, assistien als ferits que queyen defensant les muralles de Girona.

La Rafela's trobava en plena joventut, sos vintidós anys li havien donat il·lusions y esperances. Era la Rafela d'alta y esbelta figura, son cabell ros y caragolat feya de graciós march a n'aquells ulls blaus que llambregaven serenament, demostrant preclara intel·ligència.

Sa germana Josefina comptaria sols uns divuyt anys. De natural tendre y melangiós, posseïa un esperit romàntich y contemplatiu qu'encarnava una certa tímidesa que contrastava ab l'energía dominant en la Rafela.

* * *

El cor no's domina quan es esclau del amor, y la Rafela per més que's violentés, no podia allunyar de son enteniment l'idea que l'entristia... sens voler, la mirada li fugia envers el castell de Montjuich, de qual guarnició formava part son promès... En Felip...

Els recorts de temps feliços removien temors; el pressentiment de que aquella unió tan desitjada jamay podria efectuar-se, l'aterrava; volia resignarse y no podia y la desesperació s'apoderava d'ella abrandant-se en son pit un odi terrible contra l'enemich que destruhia sos bells somnis d'amor.... sa sanch bullia, sa mirada llençava flameig venjatiu, son pit alenava sospirs de rencor y impetuosament enlayrava sos braços amenaçadors...

— Sí, — se repetia, — vèncer ò morir, que paguin el mal que'ns han fet... Voldria poder veure a n'En Felip per recomanarli no desdiguei en la lluyta.... —

El Cel, compassiu, complimentà sos desitjos. Aquell vespre mateix veuria a son estimat, qui baxaria a ciutat comanant un comvoy provehidor de queviures.

La Rafela esperava aquell moment ab neguit febrós, y després de sofrir les angoxes del pessimisme, arribà la vesprada. Dreta, darrera la muralla, sentí tocar vuyt campanades y ben prompte unes mans ossudes extrenyien les seves y En Felip li deya:

— Rafela, he vingut per despedirte... ja no'ns veurèm may més... —

Un fort sanglot entorpi la llengua del valent geroní, y la Rafela fent un esforç suprém exclamà:

— Felip, la malhaurada sort dalla nostra felicitat; nostra vida pertany a la Patria; sacrificuèmlí generosos els somnis riallers que tant hem afalagat. Si un jorn fereix ton pit la bala traydora del gabaig obrinte les portes de l'Eternitat, al donar ton cor la darrera palpitació, enviém ton recort, que ton agònich pensament sigui per mi y tingués la completa seguretat que sentiràs el consol de ta estimada qui no trigarà gayre en seguirte a la fossa y la matexa terra agermanarà nostres cossos... No desmayis, Felip, vull que ma memoria sigui espill de ton valor... ¡Tant de bo fossim tu y jo, les víctimes salvadores de Geronal... Adéu, Felip, tingués sempre present que l'honor es la vida—...

La Rafela s'impresionà; y no podent contenirse, exhalà un gemech en que esbravà son dolor; mes, avergonyintse de sa feblesa tornà a ser la Rafela valenta de sempre y mirantse'ls fortins enrotllats de fumarela, digué senyalantlos:

— Allà'm crida'l deber; — y donant una forta estreta de mà a n'En Felip, marxà ràpidament, perdentse sa ombra en lo camí que conduía al reducte.

A poch's passos seguía la Josefina ab lo llençament que produheix el cansanci dels acontexements amarchs de la vida; semblava una dolorosa de Rubens, ¡rosa esfullada prematurament sufrint la tortura de les ànimes condempnades a purgar la malícia agena y inconegudal

Caminaven l'una darrera l'altra les dues germanes ab pensaments ben oposats y al ser al peu del fortí cercaren ses obertures per internarse, mes totes estaven enterrades per montanyes de runa despresada dels murs batuts per la metralla. Temerari era escalar-se per ruta tan perillosa, mes rès detenía a nostres heroïnes y arrapinyantse per l'abrupta pendent, entre una pluja de bales penetraren en la plataforma del fortí.

Allà presenciaren el drama horrorós de la batalla més sagnanta. Cadavres mutilats s'anaven dessangrant ramificantse els reguellims vermells que s'escorrien en el paviment cobert de despulles humanes, pilots de carn fent de trinxera als qu'encara podien tenirse drets per continuar la defensa...

El plany misteriós de la sanch les portà al costat de son germà, qui ab l'arma fumejanta y calenta anava detenint al enemich sens fer cas de la ferida que tenia al front. Eren moments decisius en que no's devia abandonar el lloch; compromès y terch aguantava quan un troç de bomba inutilisà la

cama dreta del hèroe y allavors sostingut per ses germanes seguí encara engegant trets..., mes una bala perduda li llevà la vida... La Rafela vegé clavarla a son pit... els ulls de la Rafela s'entelaren; folla per l'ira, sentí nàixer el coratge venjatiu y ab feresa salvatgina, recullí'l fusell de son germà cubrint aquella baxa... La profecia de sa mare's cumplia «després d'ells vindran elles...»

L'invassor entossunit no desdía, refermant l'atach al baluart y sense combatents per defensarlo anava a ser presa gabatxa.

Mortal angoxa patia la Rafela al considerar la terrible sort que li esperava, y en tan crítichs instants concebí'l plan que devia salvarla de la deshonra y esclavitut. Feta la resolució, manà imperiosa que sortissin del fortí'ls sitiats, els quals, sense esma per imposarse, obehiren mansament.

La Rafela no descobrí a ningú son intent, ni tan sols a sa germana, manantli també fer com els alstres y empenyentla a fóra va dirli:

— Adéu, Josefina, un bes per la mare, bes de màrtir; bé pot vanagloriarse la mare de tals fills... a n'En Felip dígalí que imiti mon exemple, en el Cel l'esperaré... —y s'internà entre les parets ruinoses del reducte.

La Josefina, sens donarse compte de sa actuació, se dirigí a ciutat tota arraulida.

Ja sola la Rafela, anà per enllestir lo que creya útil per sos germans de lluyta. No perdent temps, se dirigí al lloch destinar per prestar son darrer servey a la Patria. Com pràctich que mideix el fondo impedint l'encallament de la nau que té confiada, la Rafela s'orientava perque son acte tingués l'èxit esperat. Un troç de metxa abandonada vora un canó destroçat, completà lo que li mancava; anant resoltament al depòsit de la pólvora, esperà.

Per una espillera casi invisible per la part de fóra, contemplà com els francesos assaltaven el fortí... girà la vista a ciutat y sos llavis se entrobriren murmurant fervorosa oració qu'acabà ab un «Adéu» tristíssim, afegint: — ¡Gerona, tot per tu, amor, joventut, esperances y vidal... —

Invadit estava'l reducte ressonant la cridoria gabatxa entre'ls escaxalats murs arribant fins al amagatall de la Rafela qui frenètica esperava'l moment de ferla emmudir sepultant aquelles llengues profanadores.

Una blasfèmia terrible sacsejà'ls sentiments de la Rafela qui fredament y donant sublimitat a sa abnegació y sacrifici, allargà magestuosament la mà ab que aguantava l'arma venjativa, la metxa destructora y... una flamarada immensa ferí sos ulls tancantlos per sempre més...

* * *

L'explosió inesperada del fortí féu moltes baxes al exèrcit enemich qui atemorisit reculà, parant unes quantes hores el foc, en les quals se vegé com unes dones, l'una jove, l'altra vella, cercaven entre les runes del fortí, dos còssos estimats, els màrtirs ignorats, y la Patria compassiva recullia en ses entranyes les despulles venerandes dels sers que tot ho havien sacrificat per lliurarla del jou de l'esclavitut.

ANTONIA BARDOLET

DELS SONETS DEL MAR

(DE GIUSEPPE RAVEGNANI)

*¡Al mar! ¡Al mar! Ja ma cançó captiva
vola atrevida en ales del mestral;
renaix mon cor, ab una estrofa viva,
brillant com el cel primaveral.*

*L'enardidora salabror m'aviva
les venes blaves com el litoral;
del sí dels boscos un perfum arriba
que d'embriaguesa sobre'l pit fa mal.*

*Ella guayta llunyana l'horisó,
pregona la mirada, com el mar,
y baxa'l front per rebre'l meu petó.*

*En mos braços la sento bategar;
¡oh, mos versos rendintse a l'ilusió
y parlen de la joya d'estimar!*

Traducció d'AGNA CANALIÀS.

ELS VELLs DEL HOSTAL

RECORTS DE MILLORS TEMPS

Jo, ab tant temps que fa que'ls coneix, sempre'ls he vist com gat y goç. Ell, sorrut, de poques paraules, llarch com una mòlta, ab el cap baix com si li pesés, vista de ratolí, nas llarch aguileny y'l llavi inferior sortintli desmesuradament. Ella, petitona, grassoneta, ab ventre d'embracada, apretat pels costats quan s'hi apoya les mans, semblant els braços les nances d'una gran gerra; mirada penetrant ab un somriure, als clients, de lo més hipòcrita qu'he conegut.

Quan En Nasi no li feya cas, ella, després de clavarli una manotada a l'espatlla ò ahont arribava, se li encarava ab els braços apoyats a les botarudes caderes y: — Escóltam a mi, Nasi, ¡caraynal —

En aquests moments estaven interessants, deliciosos, tots dos. Ella, encarantseli ab cara d'arpià, ¡tan petitonal y ell, girantseli d'esquena, dexant ò agafant la fanga, marxava ò s'assentava al cap de la taula volguent menjar, que no estava per orgues. Prou que l'havía molestat, el sol, els mosquits, les mosques, la pluja, el vent ò'l fret, segons el temps — me deya a mi. — Jo ja era a taula sempre abans qu'ell. Però ella, tretze són tretze, no parava fins qu'havía buydat lo que li havia passat ab la gent — nimietats pures — y tot lo que sabia del veynat.

— Apa, sómhi.

— Escóltam, a mi ¡caraynal

— ¿Què hi hà per sopar?

— Sí, aquella escudella del dinar y *cotre mungetes*.

— ¡Au, donchs!

— ¿Que no sabs? A cà'l Tetus se'ls hi ha mort la badella.

— ¿Y ja han avisat als burots? —

Veyent qu'ella vol pas callar, En Nasi se'n va a escudellar-se a la cuyna.

— Escóltam, a cà...

— Vés al caraco tu y la badella y déxam estar en pau y tranquil·tat. —

Vaig miràntmel. En Nasi es home capaç de menjar-se la vianda de vuyt, en un àpat. Endrapa ab gana. D'aquest troç de cansalada, jo'n tinch per una setmana.

La Nasia, — no's diu Nasia, el seu nom es Maria, però són poch que la coneguim per son nom: sempre ha portat el nom

d'En Nasi, — s'ha tornat acostar fent el mateix posat, y ab la mateixa cançó de sempre.

— ¿No ho sabs? Míra, a les cols, no més hi hà *arugues*.

— Què vols que miri ara a les fosques! Són prou lluny les cols ¿y donchs?

— ¡Com que no més mires el menjar! M'escoltesses a mi, ¡caraynal —

En Nasi's talla uns troços de pa que fan fredat. Jo ja he sopat, sinó, al vèurel menjar a n'ell, ja quedaria tip. Ab la boca plena, diu:

— Y, bé; ¿què vols?

— ¿Sabs a cà'l Xicu? Se'ls morirà la vaca.

— Ja ho sabia.

— ¡Vés quina pèrdual —

En Nasi va menjant. Jo fa estona que'l miro com va xucant pa al plat, untantse'ls dits. En aquest temps no hi hà mosques.

La vella s'enfada.

— Però, no m'escoltes may, ¡caraynal—

Ell, ab la boca plena encara, y ficantse un paper d'En Carlets de punta al llavi, diu:

— ¡Aquesta ray, no ha suhat gayre avuy! — y's treu la paquetilla, axampla la mà esquerra per buydarhi'l tabaco, però no té temps.

— ¡Caraynal! ¿Jo no suho? ¿Jo no cuydo la casa, els porchs, l'aviram? ¿Y l'hostal y'ls *banquetes*? —

De la manotada que li ha clavat a l'espatlla, ha caygut la paquetilla, el tabach s'ha escampat pels rejols, el paper ha volat y En Nasi, mirantme, ha axecat les espatlles, s'ha tret un altre paper, ha agafat un grapat de tabaco de terra, ha fet el cigarro ab molta calma y quan l'ha tingut encès, m'ha dit:

— Fins a després. —

Jo m'he quedat com enganxat al banch mirant el fum del meu cigarro com anava dibuxant inesperats arabeschs que's destacaven blaus sobre la penombra que dona la claror de la finestra — que tinch al costat esquerra — en la paret del davant. En aquesta hi penja un rellotge, un cromo de Suissa ab march de noguera, y una *Escala de la Vida*, també ab march, però de tira negra ab filet d'or.

— Ja't cuydaràs d'aquell tabaco; jo agafo un'altra paquetilla.

— ¿Y per què no'l culls?

— ¿Per què l'hi tiraves, a terra?

— ¿Jo?

— Tu d'l teu geni. Arréglat. —

Sento qu'agafa la fanga.

— ¡Carayna d'home! ¡A mi'm fa sofregir! ¡No ho ha vist?

¡No ho ha vist!

— Nó... jo...

— Lo que ha fet; ¿no ho ha vist?

— Jo... nó: lo qu'heu fet vós, sí.

— ¡Carayna d'home! — Y s'ha ajupit a cullir el tabach.

— Vès,... ¿què'n faré ara d'axò? Al *menos* pogués tancar la paquetilla altra vegada... però n'hi falta massa; ho conexerien. A n'algun pastor... perxò... — y se l'ha emportada cap a la botiga.

J. BERGA BOADA.

1910. Sant Roch.

VISIÓ D'ISTIU

*Damisela inconeguda
tota vestida de blanch
que baxèu cada vesprada
a la vora de la mar,
si sabesseu que us espero
sols per veurevos passar
y que trobo en vostre incògnit
un encís que m'atreu tant!*

*Jo us he vist seguir la platja
ab un llibre en vostres mans
y d'abstreta qu'us tenia
ni axecà' us he vist el cap.
Jo us he vist sobre la sorra
qu'embrutia'l blanch calçat
acostarvos a l'onada
y esperarla al esclatar;
quan l'escuma s'extenia,
ne fugieu tot saltant;
si una onada us atrapava,
quin bell riure y quin xisclar!*

*Jo he mirat blanca y esbelta
vostra imatge dintrè'l mar,
y al breçarla, les onades
més hermoses m'han semblat.*

*Damisela inconeguda
que la mar us atrèu tant,
¿recordèu sobre ses platges
un amor que teniu ja,
ò esplayèu com jo una pena
qu'en el cor sentiú frissar?
Si sentiú a dintre vostre
la frissança dels setze anys
y cerquèu que s'aconhorti
contemplant l'infiniat,
no seguiu, cada capvespre
l'enigmàtic passejar,
que l'extesa de les ones
ni l'amplada del espay
calmarien la frissança
qu'un petó sol pot calmar.*

MANUEL VILA

(Continuació)

Mes, aquell vestit, may blanquinós de les costures, fet a mida y curosament retocat baix la seva direcció més que apurada, tenia damunt sa persona estiraments y correcció de uniforme militar. No veient ulls ni impaciencies a la vora, empleyava en son arranjament tot lo temps que calia y al exir al carrer semblava un *dandy*. Son bon ayre natural res-surtia més, per contrast, ab l'humilitat de la funda aquella y s'hauria dit que no's tractava d'un obrer veritable, sinó d'un actor de bona companyia, disfregat d'obrer. Aleshores, en tramvia ò a peu, segons com estés de butxaca, (no se'n enduya la bicicleta més que quan anava per compres ò diligencies, car no hauria sabut hont d'exarlarla), baxava cap al centre y, ò bé feya la volta pel carrer de *Fernando* ò s'asseya en una cadira del Passeig de Gracia. Badoquejant pels aparadors de coses boniques ò barrejat ab la burgesia mandrosa que passava la fresca sota'ls plàtans, lo Senyoret s'hi sentia beatament bé y en son centre.

Les seves sabates extremadament llustroses, la blancor radiant de coll y punys que trencava la senzillesa ubaga del trajo, l'anell de corbata ensapegat y l'embarniçament del cabell, feyen que no desentonés en aquells llocs.

Una particularitat cridava en ell l'atenció; los dies feyners anava sempre sens rès al cap, bo y tinguent gorres de tota mena. La gorra era per ell prenda antipatica per que li desbaratava'l conjunt. Si era anglesa trobava que l'ordinariejava, donantli quelcom d'*apache* y si ab visera de xarol, que no s'adeya ab lo vestit blau; reclamava a crits lo de piqué blanc ò de seda crua, qu'ell no s'atrevia a endossar per vergonya, per por al què diràn. En quant als capcets innobles, als adefessis qu'usava En Peroy, per exemple, abans s'hauria dextat matar que posàrsels. Axí, no trobant bast que li vingués, després de molt rumiar, havia tancat de cop, suprimint la dificultat al suprimirne la causa y trayent, potser abans que ningú més, la moda, tan higiènica com escayent, d'anar a tothora descobert.

Còmodament assegut en la cadira de rexa, de cayre al pàs central, pujats los pantalons per no ferhi genolleres y una cama encaballada en l'altra, En Nonat passava l'estona, ara escoltant lo cotorreig cascabellejant dels aplechs de noyes que tenia prop, ara seguint d'un ull atentivol y interessat lo des-

flar, a voltes repetides, dels carruatges; axò sobre tot, ja que en los carruatges passava la fina flor de la gentada barcelonina; y silenciosament fruhia del esplèndit espectacle qu'oferia en conjunt la gran avinguda y de les primicies de les novetats que, detall a detall, s'exhibien allí com en una gran fira.

Un dia, no'n tingué prou ab mirar... Pretextant un compromís, féu festa a la tarda, se vestí ab tots los ets y uts y de cantonada en cantonada, anà cercant un pesseter ab ayre decent y ab cotxer que no portés la jupa pelada ò descosida. Quan los trobà, va ficarshi de correguda y, sofocat y cohibit, donà ordre de que'l duguessen, de primer a les afòres, y després al Passeig de Gracia.

Fou per ell un dia de ventura inefable. Sota la carculla de la capota, qu'havía dextat alta per temença pudorosa, son cor glatía ab força y precipitació extraordinaries y en les tempes la sanch li batia com martellets sobre l'enclusa. S'havía colocat bé, ab estudiada positura, ni massa enrampat que semblés que no havia estat may en cotxe, ni massa dextat anar, que paregués afectació de mal gust. Encreuà'ls peus; per damunt de la sabata baxa de pell de Russia se li veyà'l prim de cama, finament modelat per un mitjó de sedalina vert fosch. La cara permanexia obstinadament oculta per la capota, però sobre'l genoll se veyà una mà ab guant de fil a mig posar y jugant distretament ab lo pareller. Si en aquell instant s'hagués encertat a passar qualsevol operari del obrador, tot ho hauria sospitat fòra qu'aquell peu, aquell tormell y aquella mà pertenesquessen a un company de tasques: y ell mateix sentia que, entremig dels senyorassos qu'en aquell'hora corrien amunt y avall pel Passeig, no semblava pas un intrús ni hi feya molt mala figura.

Al caure la tarda's féu dextar lluny de la seva barriada a fi d'evitar tota possible sorpresa, y a peu s'encaminà cap a casa. Duya com una foguera dins del pit, que pujava, fulgurant diabòlicament, a sos ulls blau-verts, y de sobte's declarà a sí mateix ab tota decisió que si no trobava ben aviat als seus pares, se mataria. — «¡O la vida que li pertocava, ò cap!»

La Carlota li obrí la porta. Estava sola. En Peroy ja havia vingut, però al veure qu'En Nonat no hi era, se'n baxà a la barberia.

En Nonat cuytà a ficarse a la cambra per evitar que'ls altres lo trobessen tan mudat: y com notés que per l'escletxa

dels parpres groxuts, la mirada de la Carlota'l seguia ab una fascinació extrema, sens saber per què, en un moment de claudicació inconscient, motivada tal volta per l'entrexoch de les emocions passades, se girà y li somrigué ab benevolencia. La Carlota devingué esblaymada com un pà de cera y, aclucant los ulls, s'estantolà en la paret. Temps hà qu'havía vist l'obrer lo que li passava a n'aquella noya y li hauria tallat les ales de bon començ, convertint en fredor declarada sa reserva, si axò no hagués sigut contrari a ses conveniencias. La Carlota's dèrritia materialment, nó sols d'amor, sinó treballant com una negrita en hores extraordinaries per tirar un tall més de carn a l'olla, per fer, los diumenges, un requisit que li agradés ò posarli cada dia un ram de flors a la cambra; se n'anava al llit a deshora y's llevava de nit closa encar per rentarli y planxarli la roba blanca, que's mudava ell abundosament, per durli com ab trabuquet la de color; y ella li marcava'ls mitjons y li cirava les sabates, ella li feya'ls colls tous y li comprava y brodava mocadors, que després barrejava recatadament ab los altres, per qu'ell no pogués protestar del obsequi. Y com tot axò representava per En Nonat, a més d'una gran comoditat un gran estalvi, que li permetia aplicar a altres capítols, la dexava fer com aquell qui no se n'adona, però sens sentir mica de compassió ni d'agrahiment envers aquella desventurada que's fonia com una candela, sinó més aviat una irritació sorda produhida per aquells ulls lletjons qu'estaven sempre embafadorament fits en ell.

En Peroy no malicià gens aquell estat de coses. Com sa cosina seguia estantli carinyosa y enrahonava més ab ell qu'ab el Senyoret, com no trobava cap descosit en la roba y menjava, ell també, dels extraordinaris, com el ram era en la cambra comú y ell no veyia quan la noya tallava'ls colls ò brodava els mocadors, lo bon xicot no reparà diferencies. Qui hi reparà, a no trigar, fou la mare, y novament, després d'uns quants anys de tranquil·litat relativa, vegé axecarse de les valls ombrívols de son cor y muntar lentament fins amagarli'ls horitzons, la boyra opressora d'una gran inquietut.

No solsament los ingressos doblats no'ls duyen major benestar, com al principi, sinó qu'ara la Carlota treballava més qu'abans y encar no pagava a temps los plaços del llit; no solsament comprometia la seva salut, no massa forta, ab excessos de fadiga y ab lo corch del sentiment reclòs, sinó que

anava a tirar per la finestra'l séu pervindre. Per que l'experiencia posava unes ulleres tristament aclaridores damunt dels apagats ulls de la martre; a més de no ferli may dels mayes En Nonat lo més petit cas a la seva filla, li faria perdre l'únich partit possible ja per ella: En Peroy. Y davant d'aquesta possibilitat esglayadora, lo cor de la mare va rebelarse y fins y tot se disposà a lluytar. Mes, no bé a les alabances que fins aleshores y sens restriccions havia fet la cerdana del minyó, succehiren les censures embossades y l'enumeració de tares, la Carlota, sentintse descoberta's posà en guardia; y axí que tractà decididament de ferli obrir los ulls, vingué'l xoch inevitable. Per primera volta mancà al respecte ab la que l'havia duta al món y li digué qu'era una malpensada; qu'a n'ella tant se n'hi donava del cosí y del altre com de lo qu'havia trobat avuy; que cadascú's cuydés del séu, que prou feyna hi tenia y qu'a n'ella la dexessen estar, car ben gran era per governarse sola...

Seguí un estup de sanglots al desfogament y d'aquella hora en avall, la filla evità tant com pogué la companyia y la mirada de la mare. Al matí, venia just de la plaça quan l'altra se n'havia d'anar a la comuna, y a la nit se ficava al llit corrent y girantseli d'esquena simulava que dormia; y s'anava fonent, fonent, fonent...

La pobra cerdana vegé rebrollar al séu davant tota l'historia dolorosa de sa juvenesa; la matexa ceguera, lo mateix entercament silenciós en lo dia d'avuy y per demà un paregut martiri; un altre Sastre en perspectiva, pitjor, tal volta, per que aquest era un sastre que's sabia valer de les seves mans y no s'hauria de junyir per l'axopluch de la vaqueria. Y la boyrada ofegadora que li tapava'l cor, s'anà destriant en llàgrimes; llàgrimes que queyen fil a fil, imparablement, de dies, sobre aquella mitgeta negra, que no crexia ja d'un punt, y de nits, ensopant lo magre coxinet hont reposava la testa; llàgrimes que no aliviaven la seva pena, per que no eren més que'l gotellar de sa impotencia desolada. Car, no hi havia dubte; tal com havia fet ella ab sos oncles, faria la Carlota ab ella; no hi hauria ningú capaç de tòrcerli la voluntat ni ferla girar de camí y ella matexa se n'aniria per son peu y de dret cap a la timba. Sols un voler de Deu podría salvarla...

(Continuarà).

FOLKLORE

LO SARRÓ QUE CANTAVA

Rondalla contada per Teresa Soler, de 45 anys, natural de Fontsgarada (Lleyda)

UNA vegada era una madrastra que tenia tres noyes; les va començar una mitja a cada una y'ls hi va dir:

— La primera qu'acabi la mitja, la dexaré anar a menjar cire-res al cirerer. —

Les dues grans van acabar primer y se n'hi van anar. y quan va acabar la petita, també se n'hi va anar. Quan va arribar al cirerer, les altres ja'n baxaven y ella'ls hi va dir que l'esperessin.

— T'haguessis afanyat a fer mitja. —

Ella que puja al cirerer; menja cire-res fins que n'està tipa y quan va volguer baxar, no va poguer y aleshores se va haver de quedar allí tota la nit.

L'endemà al dematí va veure passar un capellà y li diu:

— Capellà, el bon capellà ¿si del cireret me volguessiu baxar?

— Nena, prou te baxaria; però vaig molt depressa per anar a dir missa. —

Al cap d'un rato, passa l'escolà:

— Escolà, el bon escolà, ¿si del cireret me volguessis baxar?

— Nena, prou te baxaria, però vaig molt depressa per anar a ajudar la missa. —

Passa un home ab un sach:

— Home, el bon home, ¿si del cireret me volguessiu baxar?

— Sí, nena; pòsat a la soca del cirerer y déxat anar. —

Ell que para'l sach a sota, la nena hi cau y l'home's torna a carregar el sach al coll.

Aquesta nena sabia molt bé de cantar y l'home anava pels po-bles y deya:

— Si'm volèu donar alguna cosa, us faré cantar el sarró. —

Li daven diners y ell deya:

— Cànta, sarró, ò sinó't donaré un cop de bastó. — Y la nena cantava.

Va venir un dia que van arribar a un poble, quan tocaven a missa y aleshores ell que dexe'l sach a una casa a veure si li volien guardar mentres ell seria a missa. Aquella dòna, diu:

— Sí, sí, dexèulo. —

Va resultar qu'aquella casa era la d'una tia de la nena y ella li va conèixer la veu. Aleshores se posa a cantar, tot passant farina, aquella dòna y la nena que, fent lo mateix que sa tia feya ab el ce-daç, se posa a cantar:

— Catrich, catrach; tia María, trayèume del sach. —

La tia que també va conèixer la veu de la seva neboda y aleshores que desfà'l sach, treu la nena y hi fica un gat y un goç dintre del sach.

Aquell home torna de missa; agafa'l sach, dóna les gracies y marxa. Quan va ser a un altre poble, ell que fa:

— Cànta, sarró, sinó't donaré un cop de bastó. —

Y com que ningú cantava, ho va dir tres vegades y a la darrera pega un gran cop de bastó a n'el sarró.

Aleshores sent un gran miol de gat y un crit de goç. Obre'l sach y'l gat y'l goç van començar a esgarripades y mossegades, fins que'l van dexar mort.

Aquella nena, la tia se la va quedar.

Y aquí hi hà un gat
y allí hi hà un goç
y'l quènto ja està fos.

ADELAIDA FERRÉ Y GOMIS.

LA CANÇÓ DE LES MENTIDES

(Recullida a Igualada)

El pare se'n va al mercat
a comprà'una burra seca
trau, trau,
a comprà'una burra seca
trau, trau.

Li talla'ls quatre peus,
la mula arrenca'l córrer,
trau, trau,
la mula arrenca'l córrer,
trau, trau.

En passa un cirerer
tot carregat de figues,
trau, trau,
tot carregat de figues,
trau, trau.

L'atmetlla cau als peus,
li fa sanch a l'orella,
trau, trau,
li fa sanch a l'orella,
trau, trau.

De la sanch que caygué
corria rierada,
trau, trau,
corria rierada,
trau, trau.

Un goç ne cau al pou,
un cego se'l mirava,
trau, trau,
un cego se'l mirava,
trau, trau.

Un mut cridava gent,
un sórt se l'escoltava,
trau, trau,
un sórt se l'escoltava,
trau, trau.

A sota'l faxiner
hi crien les sardines,
trau, trau,
hi crien les sardines,
trau, trau.

Pel mar corren conills,
pel bosch corren anguiles,
trau, trau,
pel bosch corren anguiles,
trau, trau.

Ja hem cantat la cançó,
cançó de les mentides,
trau, trau,
cançó de les mentides,
trau, trau.

GABRIEL CASTELLÀ.

NOTES D'ARXIU

INTIMITATS EGREGIES

(Acabament)

Quarta: en la primera lletra s'hi parla de «la Reyna massor» y es una alusió a Dòna Violant, filla també de Joan I y Violant de Bar y que maridaren, totjust puber, ab Lluís Duch d'Anjou, titolat Rey de Nàpols.

En Pau, qui se firma modestament en un dels angles inferiors de la primera y de qui parlen abdues lletres, de les quals es autor, com ho mostra la grafia, es Mossèn Francesch de Pau, del llinatge dels Pau de Perpinyà, conseller y Camarlench del Rey y Majordom de la Reyna y Na Pau, la cantatriu improvisada, devia ésser sa filla. N'Aldonça de Queralt podria molt ben ser la filla de Mossèn Guerau y de Dòna Beatriu, íntims y devots servidors de la Royal parella.

L'infanta Johana nasqué lo dimecres 12 de Janer de 1396, morint lo dia 4 d'Agost del mateix any:

«Dimecres XII. Enfentà la senyora Regina de una filla en lo castell de Perpinyà» (1).

«... — nos som en estament no de guayre sanitat ans segons poretz pensar som plena de dolor e tristor qui tot jorn continua (2) car divendres prop possat que hom comptaba llll del mes dejus escrit nostre senyor Deus se pres nostra filla la menor la infanta Dona Johana...» «Escrita en Barchinona a VI dies de Agost del any MCCCXCVI.»

Aquest fragment es d'una lletra dirigida per la Reyna Dòna Violant al Rey de Navarra (3).

Que'l Rey havia mort quan s'escrigueren les lletres, tot ho fa creure. Lo 19 de Maig moria'l Rey en los boscos de Fuxà, de mort sobtada: abans d'aquesta data no es probable que l'infanta reyal y el seu seguici passessin les Alberes, encara que fos, com fou, pel coll de Paniçars, car no s'hi podien exposar donada la edat de la infanta y la poca defensa dels medis de locomoció de l'època.

Altra rahó es que l'infanta parla en la segona lletra d'haver feta una poca de cera en lo camí del Pertus a la Jonquera y qu'era molla, y en aquells indrets la cullita de la mel no comença fins a últims de Maig y acaba a primers de Juliol.

També abona'l criteri que les lletres foren escrites després d'haver mort el Rey, lo fet que Mossèn Francesch de Pau, segons lletra de la Reyna, datada a Torroella a 13 de Maig (4), anava de missatgeria a França junt ab Mossèn Pere de Cervelló *«per certs affers del senyor Rey e nostres»* (es la Reyna qui parla) *«affers los quals requeren tanta celeritat que tota cuyta los es quaix triga»*.

(1) Arx. Mun. Bar. — Man. nov. ar. any MCCCXCVI. Janer.

(2) Fa referencia a que la mort de la filla succeheix y encalça la mort del Rey que fou lo dia 19 de Maig.

(3) Arx. Cor. Arag. — Reg. 2056, fol. 63 g.

(4) Arx. Cor. Arag. — Reg. 2056, fol. 112 g.

Y per últim, l'infanta Johana, tan atent, tan carinyosa ab la Reyna, tan respectuosa ab la seva germana ausent, que fins té por d'ofèndrela permetent que davant d'ella'ls cortisans augurin que serà més bella que la Reyna de Nàpols, ¿no es incomprendible que no endreci, anch que sia indirectament, un sol mot al pare? Es que Joan I ja nò pertany al món dels vius y essent mort, la filleta no vol ab son recort agreujar la ferida encara sagnant de la mare viuda.

L'anada de l'infanta a la Capella de Sant Hipòlit, l'adoració de les reliquies del Sant y d'altres diverses (potser lo braç de Sant Joan), les ablucions y beguda de l'aygua miraculosa, tot fa suposar que'l rebroll reyal estava deficient de sanitat, malaltic, refermant aquest criteri una de les tres anotacions, recordatòries d'encàrrecs a fer, posades, ab lo sol fi d'aprofitar paper, vora l'adreça de una lletra indiferent, rebuda per la Reyna y datada'l dia 8 de Maig. Diu la nota. «A Mossen Perc Alamany que faça fer unes inguents a la infanta dona Johana» (1).

Probablement se tractava d'una malaltia de naxença, escrofulosa, raquítica, a la que devien atribuhir una importància molt relativa, car permetia a la Reyna donar fè de la seva bona sanitat en una lletra qu'escriu al Duch de Berry, que per cert porta la data del jorn abans de la mort del Rey:

«Molt car oncle. desijants cordialment saber vostra bona sanitat a nos molt cara vos pregam affectuosament que a nostre plaer e consolacio nos en vullats certificar tota vegada que avinent vos sia. E sabents que semblantment vos plau saber nostre bon estament sapiats oncle molt car quel senyor Rey vostre frare molt car marit e senyor nostre e nos e nostres filles la Reyna de Napols e la infanta Dona Johana som tots sans e en bona disposicio de nostres persones. Molt car oncle nos havem informat lo feel escuder de nostra taula en Guillem de Copons presentador de la present dalcunes coses a vos per ell explicadores de nostra part pregam vos coralment que a tot ço queus dira de part nostra vullats aiustar ferma creença axi com anos si personalment vos ho dihiem. E sius plau res molt car oncle di les parts deça rescribets fiablament. Lo dit Guillem de Copons vos devia menar dues mules e un camell quel senyor Rey vos vol trametre e no ses pogut fer de present pertal car lo Camell per lo qual lo dit senyor havia trames no es encara vengut, e per aquesta rao nos havem fet açi romanir son frare del dit Guillem qui sen devia anar aquí ab ell e per lo qual vos seran trameses tantost com lo dit Camell hic sia. La sancta Divinitat sia tostemps ab vos molt car oncle eus faça prosperar segons vos desijats. Dada en la Vila de Torroella de Mongri sots nostre segell secret a xvij dies de Maig de l'any MCCCXCVj. La Reyna.» (2).

JOSEPH M.ª ROCA.

(1) Arx. Cor. Arag. — Lletres Reials. Joan I. Capça 9. Lletra 1004.

(2) Arx. Cor. Arag. — Reg. 2056, fol. 115.

REVISTA

Jochs Florals

Estèm en plena ratxa de certamens, qu'es la fruyta del temps, y n'hi hà per tots els gustos, des dels que's celebren en els matexos arrabals de la Capital fins als de petites poblacions ò en plena montanya.

Seguexen abundant els premis en metàlich; però comença una reacció contra aquesta forma desennoblidora.

A nosaltres, que no hem pecat de muts en aquesta qüestió, ens plau veure qu'algú altre també surt a combatre la mala costum que faria caure per descrèdit les nostres festes literaries.

Lectura Popular

Aquesta setmana ha publicat son quadern número 279 dedi-

cat a Mossèn Antoni Vila y Sala, lo pacient escriptor, escurpulos escorcollador d'arxius que tan belles mostres ens té donades de ses investigacions en articles y volums que tots els estudiosos conexen. Omple la major part d'aquest quadern un estudi històrich-folklorich sobre «Mossèn Peyra, Rector de la Vola», un precursor del Rector de Vallfogona, molt popular en sa comarca, y al qui, com al de Vallfogona, se li atribueixen un munt d'agudeses qu'ell potser ni sospità.

Ab aquest quadern queda completat el volum XVI d'aquesta interessant publicació, que's pot adquirir enquadernat en l'Administració - Mallorca, 287. Barcelona.

ENQUADERNACIÓ

Queda completat el primer volum de la nostra Revista, contenint cinch centes planes ab les firmes de més de cent vint dels nostres escriptors més estimats.

Voliem oferir als nostres lectors una enquadernació elegant y econòmica; però les circumstancies actuals, encarintho tot y privantnos de teles y altres materials indispensables, ens priven de fer lo que desitjavem. Axís y tot, hem lograt, a copia de sacrificis, confeccionar una bonica enquadernació ab tela inglesa y or y guardes expressas, que posèm a disposició dels nostres lectors al ínfim preu de

Ptes. 1'50.

Apart d'axò, oferim al públich aquest primer volum de la nostra Revista, enquadernat, pel preu de **4 pessetes**.

Dirigirse a aquesta Administració: Mallorca, 287-Barcelona.

Establiment gràfic : Thomas : Barcelona